

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ імені АНДРІЯ МАЛИШКА**

КАФЕДРА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

УКРАЇНСЬКА МОВА ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА В УКРАЇНІ І СВІТІ

*Всеукраїнська науково-практична конференція
до Дня української писемності й мови*

27 жовтня 2023 року

Київ – 2023

УДК 80.06

У 34

*Схвалено рішенням Вченої ради УДУ імені М.П. Драгоманова
(протокол № 4 від 30 листопада 2023 року)*

Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі:
Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції /відп. ред.
С.В. Шевчук, відп. за випуск Ю.Б. Виноградова, О.В. Дияк. К.: Вид-во
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
2023. 110 с.

У збірнику вміщено доповіді мовознавців, молодих учених і студентів, які брали участь у конференції. Тематика доповідей охоплює питання мовної політики в Україні, аспекти професійної комунікації в сучасній освіті, проблеми лексикології, морфології, термінології та фразеології української мови.

Для аспірантів, студентів-філологів, учителів української мови загальноосвітніх шкіл та гімназій.

Редакційна колегія:

Шевчук Світлана Володимирівна, завідувач кафедри культури української мови, академік НАН ВО України, кандидат філологічних наук, професор – **відповідальний редактор;**

Виноградова Юлія Борисівна, старший викладач кафедри культури української мови – **відповідальний секретар;**

Глущик Сергій Васильович, доцент кафедри культури української мови, кандидат філологічних наук – **модератор;**

Дияк Олена Володимирівна, доцент кафедри культури української мови, кандидат філологічних наук – **відповідальний секретар;**

Лобода Тетяна Михайлівна, доцент кафедри культури української мови, кандидат педагогічних наук.

© Автори статей, 2023

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2023

Виноградова Юлія,

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова,

м. Київ

УКРАЇНСЬКА МОВА В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

Мова – це перший і останній бастион захисту держави

Ян Бодуен де Куртене

Мовне питання в Україні завжди було складним. Проблема української історії, мови та ідентичності сьогодні є надзвичайно актуальною. Мови не воюють одна з одною, а люди – так. Для мовознавців усі мови рівні, а для людей, які є носіями певної мови, – ні.

Війна – зіткнення між носіями різних мов. Мова – незамінний інструмент пропаганди. Її використовують для дискредитації ворога та поширення ідей національного спротиву. Мова – знаряддя боротьби, ознака ідентичності ворогуючих сторін.

Де перетинаються мова і війна? Як найкраще захистити мову, коли вона найбільш вразлива. Домінування однієї мови над іншою під час війни реалізують через нав'язування мови переможця переможеному та дискримінацію або знищення мови сторони, яка програла. У багатьох конфліктах мова може бути прямою підставою виникнення протистояння, але справжньою причиною зазвичай є геополітика. Мова може бути потужною зброєю, а війна починатися задовго до першого пострілу. Через мову можливо надати докази про природу виникнення війни.

Будь-яке мовне середовище характеризується територією, групою людей, які знають мови (мову) на різних рівнях, комплексом конвенційних або

кодифікованих відносин, які визначають статус деяких мов у порівнянні з іншими в різних сферах суспільного та політичного життя. Мовно однорідна країна є прикладом здорового традиційного мовного середовища. Територія, на якій співіснують дві і більше мови (писемна – обслуговує офіційну та адміністративну сфери й усна – щоденне спілкування), є прикладом мовного середовища з невизначеною, нестабільною мовною позицією. Зазвичай держава на теренах такого середовища може регулювати мовну політику залежно від домінуючої політичної ситуації.

«У кризових ситуаціях, одним з проявів яких є війна, посилюється роль мови як чинника національної консолідації, мірила розмежування на «свій-чужий». Саме інтегративно-означувальна функція української мови вийшла на передній план у 2022 р.» [1].

Оскільки мова є не лише засобом спілкування, але й виражає культуру, зв'язок між мовною політикою породжує проблеми в багатьох країнах, найбільше тоді, коли соціально не рівні мовні спільноти живуть пліч-о-пліч. Виникають доволі складні мовні ситуації, особливо в порубіжних районах. Політика реагує на ці процеси. Заходи щодо зміцнення мовного домінування, захисні дії спрямовані на користь домінантної мови охоплюють процеси територіального розподілу/цілісності зумовлені стратегіями мовної політики.

Мова є незамінним інструментом у пропаганді, який не можна недооцінювати: вибір певних слів і виразів може мати великий вплив на сприйняття інформації громадськістю. Використовувати мову під час війни для дискредитації ворога та поширення власних ідей – норма.

Пропаганда – форма комунікації, у якій зацікавлена сторона намагається завоювати прихильників своїх ідей шляхом впливу на громадську думку.

Чим більше наша мова перебуває під загрозою, тим рішучіше ми прагнемо її захищати та популяризувати. Мова є частиною культурної ДНК українців. У період розпалу боротьби українського народу за свободу і незалежність, щоб мати можливість вільно говорити та жити, мова стає політичною зброєю. «Мова творить націю і державу. Тому потрібно навчитися обстоювати рідну

мову. Українці мають перестати бути безхребетними і м'якотілими. “Нація повинна боронити свою мову більше, ніж територію”, – казала Леся Українка. Адже територію можна відвоювати, а коли вмирає мова, то вмирає і нація» [2].

Російське вторгнення в Україну об'єднало український народ, зміцнивши національну ідентичність і мову, як ніколи раніше. Інтерес до української мови та культури зріс і за кордоном. У всьому світі кількість людей, які намагаються вивчити українську мову швидко зростає. Це пов'язано не лише з цікавістю, але й з практичним застосуванням. У Польщі, наприклад, набагато більше людей почали вивчати українську через потребу у спілкуванні з великою кількістю біженців з України, які тимчасово проживають там.

Мова є ідентифікатором для військових. «Під час повномасштабної війни, яку розпочала росія проти України, українська мова – не тільки ознака національної ідентичності та громадянської позиції, а й інструмент боротьби з ворогом. Боронити свою країну від агресора можна не лише зброєю, а й словом» [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Українська мова під час війни: ключові тенденції розвитку. URL: <https://niss.gov.ua>
2. Українська мова – одухотворення нашого життєдайного середовища. URL: <http://www.golos.com.ua>
3. Українська мова – зброя народу: чому мовне питання під час війни надважливе. URL: <https://explainer.ua>